

2025-04-20

IdéburnaSkolors RIKSFÖRBUND

Till

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Dnr U2025/00075

Idéburna Skolors Riksförbunds (ISR) yttrande avseende SOU 2024:87 Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet- skolan och socialtjänstens behov

Idéburna Skolors Riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Inledning

Idéburna Skolors Riksförbund är i huvudsak positivt till de lagförslag om ökat informationsutbyte från socialnämnden, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen till skolan som föreslås i utredningen via två sekretessbrytande bestämmelser i OSL 10 kap. 18 d § och 35 kap. 10 e §. Förslagen uppfyller i stort de önskemål vi hade i vårt remissvar till utredningens betänkande 2023:69 "Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen". Då påpekade vi att "det är synd att kommittén valt att inte behandla brottsbekämpande myndigheters information till skolan. Den frågan hade vunnit på att belysas." Nu har den belysts.

I april 2024 svarade vi på många frågor från kommittén (ISR 2024) och efterlyste då bland annat en förändrad lagstiftning som ska kunna bidra till att skola, socialnämnd och Polismyndighet i ökad grad och med bibehållen rättssäkerhet ges möjlighet att utbyta relevant information för att förebygga och beivra brottslighet av olika slag, främst narkotika-relaterad sådan." Detta vårt önskemål har till stor del tillgodosetts i Skolsäkerhetsutredningens slutbetänkande.

Ett annat lagförslag, OSL 23 kap. 6 b §, gäller en stärkt möjlighet för skolan att lämna uppgifter till socialnämnden om uppgiften kan antas bidra till att förebygga brottslig verksamhet. Vi är i huvudsak positiva även till den.

Utredningen föreslår ytterligare en sekretessbrytande bestämmelse i skollagen 3 kap. 12 j §. som komplettering till den redan befintliga. Vi tillstyrker den.

ISR vill även inledningsvis tacka Skolsäkerhetsutredningen för det nu slutförda arbetet. Det har gett ISR ett mycket gott underlag för att kunna ta ställning till behövliga lagändringar till gagn för elever och barn i det svenska skolväsendet.

Sammanfattning

1. ISR accepterar utredningens förslag om en ny sekretessbestämmelse i OSL 10 kap. 18 d § som innebär att socialnämnden, med vissa restriktioner, får lämna uppgifter som rör en elev vid skolan. Det är även positivt att uppgifter kan begäras ut av skolenheten vid egen kontakt med socialnämnden. *Bestämmelsen behöver dock kompletteras med en formulering om att uppgifterna ska lämnas till rektor, med tanke på de integritets-känsliga uppgifter det handlar om.*
2. Vi är även positiva till utredningsförslaget om en möjlighet enligt OSL 35 kap 10 e § för Polismyndigheten och Säkerhetspolisen att lämna uppgift om en enskild till en skolenhet, om det kan antas att uppgiften behövs i skolenhetens verksamhet för att förebygga eller förhindra brottslig verksamhet. Det är också här positivt att en skolenhet själv kan begära ut information gällande en elev vid skolenheten. *Även här betonas vi att bestämmelsen behöver kompletteras med att uppgifterna ska lämnas till rektor, för att undvika risken att mycket integritetskänsliga, brottsrelaterade, uppgifter om enskild person sprids till personal som inte behöver uppgifterna.*
3. Vi har inte heller i huvudsak något att erinra mot förslaget om sekretessgenombrott från skola till socialnämnd enligt 23 kap. 6 d §. Det aktualiseras i första hand när anmälningsplikten upphört vid 18 års ålder och ger skolan utrymme att bedöma om uppgiften ska lämnas ut. *Eftersom OSL 6 kap. 5 § inte är relevant vid en socialnämnds begäran om att utfå uppgifter från fristående skola begär vi att regeringen hittar en likformig lösning för detta i förhållande till skolmyndigheter.*
4. Avslutningsvis tillstyrker ISR att den befintliga bestämmelsen i OSL 3 kap. 12 j § kompletteras med en stark möjlighet att informera en ny skolenhet när en elev byter skolenhet om det på grund av konkreta omständigheter finns risk för att eleven kommer att utöva brottslig verksamhet eller utsättas för brott, och uppgifterna behövs i mottagande skolenhets verksamhet för att förebygga eller förhindra detta. *Vi föreslår dock att styckena 1 och 3 omformuleras till viss del för ökad tydlighet.*

ISR:s ställningstagande utvecklas nedan.

ISR:s synpunkter om dessa fyra av utredningsförslag

1. Det har från skolans sida länge varit ett önskemål att fler uppgifter från socialnämnden om en elev vid skolan ska kunna återföras dit. För drygt 10 år sedan tillgodosågs delvis detta behov genom bestämmelser om skolans möjlighet att från socialnämnden få viss återkoppling i samband med en orosanmälan gällande en elev och möjlighet till ett möte (SoL 14 kap. 1a-b §§). Nu föreslås således ytterligare ett sekretessgenombrott som vi, trots vår i grunden positiva inställning, ändå har vissa tankar och synpunkter om.

I våra kontakter med utredningen har vi påpekat att uppgifter från socialnämnden till skolan vanligen måste antas vara starkt integritetskänsliga och omfattade av ett starkt sekretesskydd. Enligt ISR:s uppfattning är det då rimligt att informationen i ett första skede lämnas till rektor som sedan i sin tur bestämmer hur den vidarebefordras till annan personal.

Vi är medvetna om att det kan finnas en risk med detta. Den tydligaste är att för skolan viktig information riskerar att stanna hos rektor. Den risken uppfattar vi dock inte som stor, eftersom vår kännedom om rektorer är att de är vana vid och måna om att informera annan personal när de behöver sådan information.

Fördelarna är dock flera. Socialnämndens information till skolan kommer att avse tydligt menlig information om enskild person/klient, lämnad från en myndighet med strängt reglerad sekretess. Därför är det viktigt att rektor i lagtext explicit och tydligt utpekas som den befattningshavare som i första hand ska informeras. Det är också fördelaktigt att rektor, som skolans högst ansvarige via en tydlig formulering i lagtext garanteras ha fått den information som lämnas från socialnämnden. Därefter kan rektor, utifrån sin kunskap, ta ställning till om och hur informationen bör vidarebefordras till andra i verksamheten.

Det kan tyckas vara en självklarhet att rektor kommer att vara informationsmottagare då socialnämnden informerar skolan. Men uppgifterna skulle i stället kunna lämnas till exempelvis en chef för elevhälsan, till elevhälsans medicinska insats eller till en skolpsykolog/skolкурator. En ny lagstiftning behöver vara tydlig i detta avseende.

Rekvisiten för att enligt föreslagen bestämmelse informera skolan är i och för sig oklanderliga men i praktiken svårtolkade. Information ska lämnas om det "på grund av konkreta omständigheter finns risk för att eleven kommer att utöva brottslig verksamhet eller utsättas för brott", samt "om det kan antas att uppgiften behövs i skolenhetens verksamhet för att förebygga eller förhindra detta". Dessutom ska socialnämnden ta ställning till om ett utlämnande av olika skäl är lämpligt eller ej. Hur kommer socialtjänstens personal att kunna göra denna bedömning? Till exempel avgöra om uppgif-

ten alls behövs i skolenhetens verksamhet för att förebygga eller förhindra brott? Risken är uppenbar att bestämmelsen, oaktat dess ambition, ändå kommer att bli underutnyttjad. Via avidentifierad samverkan i ett enskilt fall kan den risken minska, på samma sätt som vid kontakt mellan polis och skola, såsom beskrivs på s. 208 i utredningen. Där sägs att en kontakt kan tas: "mellan Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen och en skola för att, utan att röja några sekretessbelagda uppgifter, diskutera om en viss typ av uppgift kan vara relevant för skolans verksamhet."

2. När det gäller information till skolan från Polismyndigheten och SÄPO har vi i princip samma argument som under punkt 1 ovan. Rektor ska rimligen vara den befattningshavare som först ges information för att därefter ta ställning till om, och i så fall, till vilka informationen ska vidarebefordras. Ytterligare ett argument för detta är att den information som lämnas från dessa polisiära myndigheter även föreslås kunna handla om utomstående personer/enskilda som i normalfallet inte ges skydd av den skolsekretess som gäller i OSL 23 kap. 2-3 §§ och i skollagen 29 kap. 14 §.

För dessa myndigheter gäller redan idag generalklausulen i OSL 10:27. Nu föreslås en "utvidgad" generalklausul, som innebär att sekretessbelagd information får röjas även om behovet inte är "uppenbart". Denna "generalklausul light" är helt acceptabel för ISR. Dock ser vi vissa problem när en sekretessbrytande lagstiftning från att tidigare ha varit hyggligt tydlig i konturen, numera uttrycks i mellanlägen, som för de som har att tillämpa lagarna blir allt svårare att förhålla sig till. En uppgiftsskyldighet när inte "övervägande skäl talar emot" är en annan sådan bestämmelse som tillkommit på senare år och även föreslås av Skolsäkerhetsutredningen. Sekretessbestämmelserna är numera så svår genomträngliga att det behövs mycket stor kunskap för att korrekt kunna tolka och använda sig av dem. Det är därför viktigt att de lagändringar som nu genomförs följs upp och utvärderas - "hur har utfallet blivit, vilken praktisk betydelse har en lagändring fått"?

3. I OSL 23 kap. 6 b § föreslås en ny sekretessbrytande bestämmelse. Den ger möjlighet för den skolverksamhet som binds av sekretessbestämmelserna i OSL 23 kap 2-3 § samt dess 5 § vad avser kommunal vuxenutbildning att lämna uppgift om en enskild till en kommuns socialtjänst. Uppgiften får röjas om det kan antas bidra till att förebygga brottslig verksamhet. Eftersom man vid bedömningen av den fristående skolans tystnadsplikt i skollagen ska ta ledning av OSL: s bestämmelser, kommer den även att gälla där.

Bestämmelsen är inte tvingande utan det är skolan som avgör om uppgiften om den enskilde ska lämnas. Den utgör ett komplement till den anmälningsplikt som gäller vid oro för ett barn och är därför i huvudsak tillämplig när en person är 18 år eller äldre.

Den är således inte heller begränsad till en uppgift om elev utan kan gälla andra personer som skolan uppmärksammar eller får uppgift om, till exempel ett äldre syskon eller en kamrat.

Uppgiften får lämnas endast om intresset av att uppgiften röjs har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Den kan även på initiativ av en socialnämnd begäras utlämnad till nämnden och då finns en skyldighet för en skolhuvudman i myndighetsform att pröva ett utlämnande med stöd av OSL 6 kap. 5 § om detta inte skulle påverka arbetets behöriga gång.

Det är ett problem att denna bestämmelse i OSL inte kan tillämpas vid socialnämndens begäran om uppgift från en friskola enligt samma paragraf. *Här bedömer ISR att regeringen måste finna en lösning via en formulering av lagtexten som gör detta möjligt. Det är inte heller rimligt att osäkerhet fortfarande, ända sedan den första sekretesslagens tillkomst 1981, råder om huruvida generalklausulen ska gälla från en skolmyndighet till en friskola, från en friskola till en skolmyndighet, från en friskola till en annan friskola eller vid en friskola från övrig verksamhet som bedrivs där till den medicinska verksamhetsgrenen. Rådande rättsläge behöver klargöras. Det är dags nu!*

4. Utredningen föreslår en komplettering av bestämmelsen i skollagen 3 kap. 12 j § , bland annat med ett tillägg om att avlämnande skolenhet till den mottagande skolenheten ska överlämna uppgifter som rör eleven när det finns risk på grund av konkreta omständigheter för att eleven kommer att utöva brottslig verksamhet eller utsättas för brott. Uppgifterna ska behövas i mottagande skolenhets verksamhet för att förebygga eller förhindra brottslig verksamhet eller utsatthet och de ska inte lämnas ifall övervägande skäl talar emot.

I vårt svar till Skolsäkerhetsutredningen i april 2024 (ISR 2024) påpekade ISR att vi redan idag bedömer att i stort sett all relevant information av brottsförebyggande slag kan lämnas mellan skolor med stöd av generalklausulen. Vi skrev: "Om en mer tydlig bestämmelse om informationsöverföring ska införas behöver den vara tydligt avgränsad till sådana uppgifter som är väsentliga".

Vi bedömer att en tydlig avgränsning finns i förslaget kopplad till risk för att utöva eller utsättas för brott. Den formuleringen accepterar vi och bedömer att den kompletterar men inte helt täcks av generalklausulens räckvidd. Eftersom bestämmelsen är placerad i skollagen är det också tydligt att den avser skolbyten mellan såväl friskolor som skolmyndigheter, i kombination med varandra.

Vi anser avslutningsvis att denna bestämmelse i skollagen kap. 3, § 12 j har fått en onödigtvis komplicerad formulering. Uppgiftsöverlämnandet har i lagtexten starkt fokuserat i uppgiftslämnande vid byte mellan skolformer. Bestämmelsens tillämpning vid

2025-04-20

byte mellan skolenheter har sedan lagens tillkomst legat som "en jolle på släp" i första styckets sista mening, med risk för tillämpare att missa meningen eller dess betydelse. Det är beklagligt, eftersom överlämnande av uppgifter vid skolbyte torde vara betydligt mer frekvent än vid skolformsbyte. ISR föreslår därför att, när paragrafen ses över, dess första stycke formuleras enligt nedan och att motsvarande följdändring görs i bestämmelsens tredje stycke.

Vårt förslag till ny formulering i skollagen av kap 3. § 12 j är, med förändringar, färgmarkerade. Vi ser det som självklart och underförstått att en elev som byter skolform även byter skolenhet:

*När en elev i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan övergår från skolformen till en annan av de angivna skolformerna **eller byter skolenhet inom skolformen**, ska den skolenhet som eleven lämnar, utöver vad som följer av 4 b §, till den mottagande skolenheten överlämna sådana uppgifter om eleven som behövs för att underlätta övergången för eleven.*

För Idéburna Skolors Riksförbund
Håkan Wiclander
Ordförande

Staffan Olsson
Styrelseledamot